

кредитування, регіонального кредитування. Для більшості сімейних господарств сучасна кредитна політика не є стимулюючою. Держава знаходиться осторонь цієї проблеми, не розвинутим є і кредитування через муніципальні фінансові установи.

Одна з проблем, вирішенню якої має сприяти удосконалення механізму розвитку сімейних підприємств – це забезпечення ефективного контролю за їх фінансовою та економічною діяльністю. Крім того, для сімейних підприємств характерні ризики, пов'язані з вкладанням власного сімейного капіталу, самозайнятістю, впливом соціально-психологічних чинників, пошуком нових індивідуальних ніш бізнесу, – все це зумовлює необхідність управління ризиками, знаходження напрямів мінімізації їх впливу, ситуаційного контролю. Саме тому доречним для підприємств сімейного бізнесу буде впровадження індивідуальної системи контролінгу, яка систематизує інформаційне середовище підприємства, забезпечить планування основних напрямів діяльності (бізнес-процеси та бізнес-лінії), бюджетування та комплекс показників функціонування підприємства (хоча б на рівні експрес-діагностики), облікову політику, документообіг і статистико-аналітичні дані, дозволить узгоджувати процеси управління доходами і витратами, отже, в цілому сприятиме систематизації діяльності та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Отже, розвиток малого та середнього бізнесу найчастіше починається з власного сімейного капіталу. Дослідження механізму розвитку підприємств сімейного бізнесу як джерела та рушійної сили їх економічних відносин та взаємозв'язків сприятиме упорядкуванню діяльності сімейних підприємств та підвищенню ефективності їх функціонування. Формування фінансово-економічного механізму дозволить забезпечити збалансований розвиток на основі стабільної прибуткової діяльності сімейних підприємств. Водночас, подальших наукових досліджень потребують окремі елементи фінансово-економічного механізму при врахуванні специфіки галузі, в якій функціонує сімейне підприємство.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕТАПІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Ю. Б. ІВАНОВ, д.е.н., проф.

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України,

В. І. ЛАПТЄВ, д.е.н., проф.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Післявоєнне відновлення України потребує суттєвих змін економічної політики держави, і в першу чергу, податкової політики. Цілком зрозуміло, що одним з найбільш важливих акцентів цього етапу є необхідність залучення інвестицій у відбудову та реконструкцію економіки країни, а це потребує адекватних заходів в сфері податкового регулювання.

Одним з головних та визначальних документів в цьому аспекті є затверджена наприкінці 2023 р. Національна стратегія доходів до 2030 року

(надалі – Стратегія) [1], оскільки період її дії покриває, або, принаймні, значною мірою співпадає з етапом повоєнного відновлення економіки України. На відміну від традиційного підходу до стратегічних документів, в дану Стратегію закладений принцип гнучкості, що передбачає можливість її періодичного коригування на основі щорічного моніторингу (за підсумками року подаються річні звіти щодо ходу її реалізації). Це дає змогу виправити ті недоліки, які будуть виявлені при її громадському обговоренні, та вносити необхідні зміни з урахуванням поточних та стратегічних пріоритетів та досягнутого рівня встановлених індикаторів.

Цікаво, що в тексті розпорядження КМУ від 27.12.2023 № 1218-р, яким була затверджена Стратегія, відсутня норма про необхідність приведення інших документів стратегічного плану у відповідність з цією стратегією, що, на наш погляд, є принципово негативним моментом. Справа в тім, що в нормативно-правовому забезпеченні державної економічної політики існує значна кількість нормативно-правових актів, які суперечать принципам та нормам Стратегії. Це, зокрема, стосується чинної Національної економічної стратегії на період до 2030 року, затвердженої Постановою КМУ від 03.03.2021 р. № 179 [2] (зі змінами, останні з яких датовані 21.04.2023 р.), яка передбачає широкий спектр податкових преференцій, що суперечать заходам Національної стратегії доходів.

Так, наприклад, передбачений Стратегією №179 стратегічний курс державної політики щодо підвищення інвестиційної привабливості за стратегічною ціллю 1 "Створити необхідні умови для залучення інвестицій" серед шляхів досягнення стратегічної цілі створення ефективних інструментів залучення зовнішніх інвесторів передбачає «забезпечення впровадження механізмів податкових пільг інвесторам (податкові канікули, відшкодування частини капітальних інвестицій, спеціальні податкові режими) у більшості секторів економіки».

За стратегічною ціллю 2 «Створити привабливу екосистему для накопичення та примноження вітчизняного капіталу» виділено ціль підвищення ефективності використання капіталу, для досягнення якої заплановано здійснити стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання України за рахунок введення податку на виведений капітал замість податку на прибуток.

Аналогічні приклади можуть бути наведені за переважною більшістю стратегічних курсів економічної стратегії, тому нагальним є завдання усунення суперечностей між цими документами.

Серед перспективних інструментів податкового стимулювання інвестицій в Національній стратегії доходів прямо названі спеціальні податкові режими, а також прискорена амортизація.

До спеціальних податкових режимів віднесені чотири режими, передбачені в українському податковому законодавстві після 2021р.: «Дія-сіті», індустриальні парки, режим «Інвест-няня», та «спеціальні умови для підприємств у шахтарських регіонах». Перший з названих режимів має чітко визначний секторальний характер, та навряд чи може бути класифікований як інвестиційна пільга. Справа в тім, що право суб'єктів режиму «Дія-сіті» обрати зменшену 9-відсоткову ставку податку на прибуток (до бази оподаткування, яка визначається

на підставі операцій із розподілу прибутку та операцій, які прирівнюються до такого розподілу) спрямоване на забезпечення розвитку діяльності в сфері ІТ і не є за своєю сутністю чисто інвестиційної пільгою. Що стосується двох останніх спеціальних податкових режимів – на практиці вони ще не застосовуються, хоча можуть бути перспективним в повоєнному періоді. Тому реальну інвестиційну спрямованість з позицій української практики оподаткування сьогодні мають лише технопарки, в яких застосовується пільга з податку на прибуток підприємств у вигляді податкових канікул (звільнення від сплати податку на 5 років).

Слід зазначити, що в країнах ЄС пільга з корпоративного прибуткового податку у вигляді податкових канікул практично не використовується, оскільки вона базована не на результатному, а на процесному (здійснення певної діяльності) підході без врахування ефективності та результативності такої діяльності. Крім того, світова практика містить значну кількість різновидів спеціальних економічних зон інвестиційно-інноваційного спрямування, моделі яких також можуть бути перспективними для України.

Друга група інструментів податкового стимулювання інвестицій, передбачена Стратегією, застосування прискореної амортизації та одного з її екстремальних варіантів – миттєвої повної амортизації (в редакції Стратегії), яка передбачає повне врахування вартості капітальних витрат у витратах періоду. За своєю економічною сутністю миттєва повна амортизація еквівалентна застосуванню податкової знижки з податку на прибуток за ставкою 100%, що дозволяє зменшити базу оподаткування на повну суму понесених капітальних витрат.

До речі, залишається незрозумілим, чому в Стратегії застосований саме термін «миттєва» амортизація, хоча в світовій практиці найбільш використовуваним є інший термін – авансова або попередня амортизація (advanced depreciation) [3], причому в теорії до витрат може бути віднесена не повна, а часткова сума витрат на основні засоби.

Основними аргументами на користь цих преференцій в Стратегії заявлена обмежена можливість зменшення податкової бази в умовах дії глобального мінімального податку, а також те, що такі податкові стимули базуються на витратах, і є тимчасовими змінами бази оподаткування (переносять момент оподаткування в часі).

Обидва названих аргументи не є беззаперечними, тому в процесі розвитку та удосконалення Стратегії слід розглядати також можливість та доцільність використання світової практики інших варіантів спеціальних податкових режимів спеціальних економічних зон інвестиційно-інноваційного типу та широко застосовуваних в країнах ЄС інструментах корпоративного прибуткового оподаткування у вигляді диференційованих ставок оподаткування роялті, податкових знижок, а також простих та прирісних податкових кредитів

Список використаних джерел:

1. Національна стратегія доходів до 2030 року. Затверджена розпорядженням КМУ від 27 грудня 2023 № 1218-р. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Національна_стратегія_доходів_2030.pdf.
2. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року. Постанова КМУ від 03.03.2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-п#Text>
3. International tax glossary edited by Susan M. Lyons, revised 3rd edition. – Amsterdam : International Bureau of Fiscal Documentation (IBFD) Publications BV, 1996. – 356 p.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ РЕГІОНУ – ПІДГРУНТЯ ДЛЯ УСПІШНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Н. Ф. ЧЕЧЕТОВА, д.е.н., проф.

А. М. ТАРНАВСЬКИЙ, аспірант

Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського

Підприємницька діяльність у регіональній економіці є драйвером розвитку добробуту його населення та вносить значний внесок в формування економічного потенціалу регіону. Водночас сучасний економічний розвиток регіону неможливий без суттєвої цифрової трансформації, яка позитивно впливає на ефективність управління регіональною економікою, а саме: зростає швидкість отримання даних та обмін ними, знижуються транзакційні витрати, покращується механізм надання різного роду як бізнесових так і державних послуг, удосконалюється управління в підприємницькому секторі, знижується або навіть зникають певні адміністративні бар'єри, а цифрові технології сприяють трансформації ділової й організаційної діяльності бізнесу. Таким чином виникає синергетичний ефект, який позитивно позначається на економічному розвитку всього регіону.

В контексті цифрової трансформації регіону постає завдання утворення саме «екосистеми цифрової економіки» регіону, яка формує макросередовище сумісного функціонування громадян, бізнесу та органів влади, передбачає наявність цифрових комунікацій, механізмів формування даних та удосконалення інфраструктури регіону за допомогою новітніх цифрових технологій. Слід зазначити, що цифрові екосистеми почали розвиватися у США технологічними гігантами GAFA (Google, Amazon, Facebook, Apple), які вплинули на формування цифрового макросередовища бізнесу, органів влади та громадян [1]. Побудова такої цифрової екосистеми дозволяє за умов високої мінливості економічного середовища набувати додаткових стратегічних переваг в соціальному та економічному розвитку регіону.

Водночас слід зауважити, що в ефективність цифрової екосистеми регіону залежить не тільки від взаємодії таких основних суб'єктів цифровізації, як бізнес, населення та влада, але й від розвитку сучасного цифрового середовища, яке включає: